

Sexualitat, adopció i identitat

Antoni Defez

En els embats de la batalla llegir o escoltar els enemics és sempre il·luminador. I no sols per comprovar que ells, com nosaltres, també tenen, diguem-ne, una ànima, sinó perquè en les seves paraules sovint podem trobar raonaments, idees o, si més no, els eixos, les premisses ocultes, que fan comprensibles les seves argumentacions. Això precisament és el que en certa ocasió, fa ja alguns anys, em respongué un conegut de tarannà liberal quan li vaig preguntar que per què llegia de vegades periòdics conservadors o d'ultradreta: trobar arguments. Trobar arguments, és clar, per entendre millor no sols la posició dels nostres contrincants i combatre-la més eficientment, sinó també per ser conscients amb més profunditat de què significa o què inclou la nostra pròpia posició, la posició que hom vol defensar.

Començo amb aquestes reflexions perquè crec que s'escauen perfectament a la qüestió que vull tractar aquí: el problema de l'adopció de nens per part de parelles d'homosexuals. En efecte, aquesta qüestió, que és de tanta actualitat a l'Estat Espanyol i, en general, en tots els països del

nostre entorn, no sols sembla de vegades mal plantejada per part dels seus defensors, sinó que a més a més, en presenciar els debats que origina, hom té sovint la impressió que no s'hi arriba mai al fons del problema, i doncs que queden ocultes aquelles parts de l'iceberg que farien comprensibles les opinions visibles a la superfície. I ambdues coses, sens dubte, enfosqueixen el problema i en dificulten la solució. En realitat, si volem construir una bona defensa d'aquest tipus d'adopcions fariem bé de tenir presents les argumentacions dels seus detractors.

Doncs bé, d'entrada, crec que ha estat una errada –a propòsit, un error cada cop més corregit– que els defensors de l'adopció en aquest cas hagin plantejat el problema com un dret dels homosexuals. En aquest cas els enemics de la possibilitat que les parelles d'homosexuals adoptin nens guanyarien el primer *round* del combat quan afirmen que, en un sentit important, en realitat ningú, sigui homosexual o no, té dret a adoptar nens. I és que el dret no seria a adoptar, sinó més aviat a ser adoptat, és a dir, que són els nens, i no els possibles pares, els qui en tindrien el dret. De fet, aquest seria el sentit que fins ara ha tingut, i encara té, la institució social de l'adopció: garantir que nens de certes característiques desfavorables –nens sense pares, nens abandonats, etc.

Antoni Defez és professor de Filosofia a la Universitat de Girona. És autor, entre altres, de *Teoria del coneixement* (Barcelona, 2001) i *Història del pensament filosòfic i científic* (Barcelona, 2001).

— puguin gaudir, com la resta de nens, d'un creixement, una educació, un desenrotllament no discriminatoris dins del que podríem anomenar, no sense problemes, «normalitat». En altres paraules: les adopcions no estarien pensades, almenys de moment, tot i que això podria arribar a canviar amb el temps —esperem que no—, per satisfer els desigs o les il·lusions dels adults a exercir la maternitat o la paternitat.

Ara bé, aquesta dimensió del problema ha estat sovint oblidada o, millor, col·locada en segon terme, i el discurs dels drets dels adults ha camuflat el sentit real de la discussió, ja que la qüestió de fons no és si respecte el tema de les adopcions de nens algú pot ser discriminat en funció de les seves preferències sexuals i emocionals, sinó el problema dels drets dels nens. I com acabem de dir, en aquest sentit els defensors de posicions més conservadores, en general, han estat conceptualment més hàbils: mentre que els progressistes han vist la negativa dels conservadors com un atemptat contra els drets dels homosexuals, els conservadors han insistit en el fet que el problema és el dret dels nens.

Aquesta, òbviament, no és una simple qüestió verbal que com una espècie de cortina de fum pretengui emmascarar el problema polític rellevant de si s'accepta o no que les parelles d'homosexuals puguin adoptar nens. En realitat, si pensem que l'assumpte és només un problema de reivindicació política per part dels col·lectius d'homosexuals, tendirem a cometre l'error de confondre dues qüestions que són diferents: no és el mateix dir «jo tinc el dret a adoptar un nen» que afirmar «vostès no tenen dret a discriminar-me a causa de les meves preferències sexuals». Com diem, si volem vèncer l'enemic, malament anem si

comencem donant-li arguments que li ho facin més fàcil.

Ara bé, un *round* no és tot el combat, tret que el contrincant ens guanyi per K.O., com no és el cas. Efectivament, la resposta a l'encertada observació dels conservadors és reconèixer, primer, que tenen raó: que el dret és del nen, i que l'Estat hauria de vetllar per tal que les adopcions fossin positives i profitoses per als nens, és a dir, que contribueixin al seu creixement i la seva formació com a persones. Ara bé, sense abandonar aquesta ruta de reflexió, caldrà afegir, en segon lloc, que per tal d'aconseguir aquests resultats són indiferents les tendències emocionals i sexuals de les parelles que pretenen adoptar un nen: l'important, diríem, és l'equilibri emocional, la qualitat de l'afecte i, també, la suficiència material d'aquestes parelles. (En aquest sentit, puc dir, com una qüestió de fet, és clar, que si els meus fills en alguna ocasió haguessin de ser adoptats, preferiria com a pares adoptius seus moltes parelles d'homosexuals que he conegut a d'altres d'heterosexuals que també conec.)

I així doncs, sembla que aquest segon *round* l'hem guanyat els defensors de la possibilitat que les parelles d'homosexuals puguin adoptar nens. I això seria així no pel fet que aquestes parelles siguin d'homosexuals —ser gai o lesbiana no és millor ni pitjor que ser heterosexual—, sinó en funció de la seva qualitat humana i solvència material. En altres paraules: el criteri del legislador en aquesta matèria no ha de basar-se, diguem-ne, en la manera com les parelles que volen adoptar organitzen l'esfera privada de la seva vida, sinó en criteris objectius dels quals depèn la vida dels nens adoptats. Ara bé, per què no s'acaba aquí el combat? Per què els conservadors no

accepten aquestes reflexions tan raonables? Bé, com veurem tot seguit, el problema és que justament en aquest àmbit ni el concepte de vida privada ni parlar de criteris objectius semblen coses tan òbvies com en altres terrenys.

Doncs bé, no fa gaire, en un debat televisiu vaig trobar inesperadament la resposta a aquests interrogants. Deia un suposat expert en adopcions contrari a la possibilitat que ens ocupa que, d'acord amb els informes que posseïa i en funció de les seves pròpies investigacions, el problema era que estava demostrat que la major part dels nens que viuen en ambients homosexuals tendeixen, quan són adults, a ser també homosexuals. De sobte, vaig entendre que aquí raïa el problema. L'explicació semblava prosaica i una mica barroera, però, en realitat, era el moll de l'os. No es tractava d'un problema de tossuderia o intransigència conservadora, tampoc d'un problema de ments tancades, sinó d'una altra cosa: les parelles d'homosexuals no havien de poder adoptar nens perquè a la llarga els nens acabarien o podrien acabar sent també homosexuals.

No entraré en la qüestió de si aquells informes i investigacions eren de fiar, cosa que dubto. Això, en realitat, és indiferent, ja que l'argument era clarament fal·laç: cas de ser correcte, no hi hauria d'haver homosexuals. Efectivament, si girem l'argument al revés, no podríem explicar per què existeixen persones que són gais o lesbianes, ja que, com és el cas fins ara usual, tots ells o una aclaparadora majoria són fills de parelles d'heterosexuals. Tanmateix, la gràcia o, millor, la desgràcia de l'argument no residia únicament en el seu caràcter fals o fal·laç, sinó sobretot en allò que li servia de base, és a dir, les pressu-

posicions de què depenia. El tercer *round* sembla, doncs, apassionant.

D'aquella afirmació dues interpretacions que, en el fons, vénen a parar al mateix lloc, eren possibles. O bé el que es volia dir és que les parelles d'homosexuals no han de poder adoptar nens perquè llur tendència sexual és un risc per als nens, i pot fer-los vitalment i moralment malbé. O bé allò que es pretenia afirmar és que si les parelles d'homosexuals poguessin adoptar nens, llavors el nombre d'homosexuals al món augmentaria perillosament. Com dic, les dues opcions porten al mateix lloc, perquè, ben mirat, la segona interpretació no seria altra cosa una reelaboració en termes demogràfics de la primera.

La idea sembla clara. En el millor dels casos, i fent un esforç de liberalisme, hom pot acceptar l'homosexualitat: «No perseguirem els homosexuals, no els apallissarem, els deixarem tranquils, però si viuen ocults, millor...». Ara bé, aquí s'acabaria el liberalisme: «Que els homosexuals puguin adoptar nens, això de cap manera». Tanmateix, afirmar això, no equival a dir que ser homosexual és una anormalitat? De fet, en aquell debat a què faig referència, un dels nostres enemics va dir justament en aquest punt de la brega: «Sempre hi ha alguna raó o alguna causa per la qual algú és homosexual, i seria deshonest fer que algun nen hagués de fer seva aquesta raó o aquesta causa». Fascinant, fascinant perquè ningú és homosexual ni per decisió ni per alguna causa o raó.

No, els homosexuals són homosexuals perquè els agrada, perquè s'ho passen millor d'aquesta manera, perquè els ho demana el cos, perquè sexualment i afectivament són atrets per persones del mateix sexe... I si acceptem que això val com una

raó o una causa, aleshores no sembla que dir que els homosexuals són homosexuals per alguna raó o per alguna causa marqui cap diferència o sigui explicatiu en cap sentit, ja que els homosexuals serien homosexuals de la mateixa manera que els heterosexuals són heterosexuals. Això, però, no és el que se'ns volia dir amb aquella afirmació.

En realitat, el que aquella afirmació amagava és la idea que ser homosexuals és quelcom no-natural o, en el millor del casos i adoptant una actitud paternalista, que es tracta d'alguna deformació o malaltia, d'algun defecte, d'alguna insuficiència, bé de tipus físic o psicològic: potser alguna anomalia genètica, tal vegada una infantesa desgraciada amb un ambient familiar mancat de models masculins, qui sap si les males companyies, etc. Això, però, ben mirat, no seria altra cosa al capdavant que un intent d'encobrir els nostres prejudicis morals amb explicacions aparentment causals o científiques. Com si l'homosexualitat necessités explicació! No, l'homosexualitat no necessita cap explicació, com tampoc no ho necessita l'heterosexualitat, ni cap de les diverses maneres, in comptables, com un homosexual pot viure la seva homosexualitat o un heterosexual la seva heterosexualitat.

Podríem dir, així, que el problema és en el fons ontològic, com ho és per exemple tota la discussió sobre l'avortament, a saber, si els fetus, essent éssers humans —és a dir, membres de l'espècie humana—, són o no són persones. Efectivament, el nostre problema també és ontològic, perquè neix d'una diferent manera d'entendre què és la naturalesa humana pel que fa a la sexualitat. Així, mentre que uns diuen que per naturalesa, i com si es tractés d'una disjun-

ció exclusiva, cadascú o és mascle o és femella, per d'altres la qüestió és que la natura —o, si es vol perquè és igual, la imbricació natura-cultura— en aquestes qüestions és multiforme i no bipolar: que hi ha moltes maneres de ser sexualment home i de ser dona o, si es vol, de ser mascle o femella, i que qualsevol d'aquestes maneres, sempre que es basi en el respecte als altres, pot ser tan divertida o interessant —tan moralment acceptable— com qualsevol altra.

Igualment, i per aquesta mateixa raó, tampoc no té sentit parlar en aquest context de decisió: ningú decideix la seva orientació sexual o afectiva. Com a màxim, allò que podem decidir, quan la nostra orientació va a contracorrent segons els models socialment establerts, és a viure-la amb tranquil·litat des d'un punt de vista personal —és a dir, assumir la nostra orientació— o públicament, i atrevir-se a viure tal com som a la vista de tothom. Ser homosexual o ser heterosexual no són opcions que hom decideixi seguir: a tot estirar, és quelcom que hom accepta o no accepta tant en el cas propi com en el cas aliè, però mai no és producte d'una deliberació. No, no es pot ser homosexual o heterosexual premeditadament, tot i que a la força es pot aparentar ser el que no s'és.

Tornem, però, al problema de les adopcions. Com acabem de veure, el problema se'ns havia concretat en el fet que els enemics de la possibilitat que els homosexuals puguin adoptar nens presentin com a motiu que aquesta mena d'adopcions podria danyar l'orientació sexual dels nens adoptats. És això, però, un problema? Bé, podem entendre que ens preocupi que els nens no pateixin innecessàriament i injustament: per exemple, que no siguin discri-

minats o estigmatitzats per altres nens –pels seus companys de classe– a causa de l'orientació sexual del seus pares. Això, però, si ho convertim en un argument contra les adopcions per part de parelles d'homosexuals, sembla més aviat un excusa de mal pagador, perquè aleshores tampoc no haurien de poder adoptar nens altres col·lectius que socialment podrien estar marginats... O no haurien d'anar a escola els nens amb ulleres o els nens grassos, o els nens dels emigrants, o els nens seropositius... O hauríem de treure la custòdia dels nens a les mares solteres... I és que aquesta aparentment tan ben intencionada protecció dels nens oculta, en realitat, i d'un manera ben hipòcrita, el fet que l'escola no passa de ser un reflex de la societat. Si a la escola hi ha marginació o estigmatització no és per alguna estranya crueltat dels nens –tot i que els nens puguin ser de vegades molt cruels–, sinó bàsicament perquè els nens fan i diuen allò que fan i diuen els adults, allò que la societat en què viuen té per norma.

Així doncs, i si la raó no pot ser aquesta farisaica pruija de salvaguarda dels nens, per què ens hauria d'importar a nosaltres l'orientació sexual dels altres, més enllà del fet que sigui una orientació viscuda amb autenticitat i respectuosa amb les orientacions de signe divers? I aquest no és un problema de mera tolerància, de tolerància cap al que no som, perquè tolerant també podria ser, com hem vist abans, qui nega que els homosexuals puguin adoptar nens: hom pot ser permissiu amb l'existència d'homosexuals, però no acceptar que els homosexuals vulguin formar una família. No, no és un problema de tolerància o, si es vol, de simple reconeixement, de simple reconeixement formal.

Per contra, del que es tracta és, diguem-ne, d'una qüestió de reconeixement material: acceptar que els homosexuals puguin fer les mateixes coses que els heterosexuals i, de vegades, millor. En definitiva, assumir com a normal que els heterosexuals puguin ser tan bons pares, o tan dolents, com els homosexuals.

I anem ara a la relectura demogràfica de l'argument que abans presentàvem. Què passaria si al món el nombre de gais i lesbianes augmentés a partir del fet que les parelles d'homosexuals poguessin adoptar nens? En un sentit moral o polític, o de justícia social, o de respecte mediambiental, el món no seria ni millor ni pitjor que com és en l'actualitat –els homosexuals no tenen per què ser millors persones o millors ciutadans que els heterosexuals–, encara que és ben possible que aquells que viuen ara la seva homosexualitat d'una manera reprimida o no acceptada segurament serien més feliços o s'ho passarien millor. És més, ni tan sols els heterosexuals perdrien oportunitats, perquè la quantitat d'oportunitats de tenir relacions heterosexuals serien si fa no fa les mateixes: aquí, com passa amb moltes coses, les faves són comptades i el cafè servit...

Bé, bromes a banda, aquesta no és la qüestió, perquè l'enemic de l'adopció de nens per part d'homosexuals és algú que, de la mà pels seu prejudicis morals, pretén extreure conseqüències morals de suposats fets naturals, quan en realitat les coses corren en sentit contrari: que és ja la seva mirada moral –una mirada regida per prejudicis– la que vol extreure d'allò natural conseqüències morals. I és que si, a la llarga, el nombre de gais i lesbianes augmentés considerablement, tal vegada acabaria produint-se un canvi, no sé si revolucio-

nari o simplement modest, però apreciable, en els costums sexuals i afectius en sectors importants de la humanitat. I això, aquesta diguem-ne alteració en les identitats afectives i sexuals de les persones, sembla precisament el motiu de preocupació, de seriosa preocupació, per a aquell que nega que les parelles d'homosexuals puguin adoptar nens.

Abans dèiem que el problema era en cert sentit ontològic—que la natura no diu res monolític sobre projectes afectius i sexuals. Ara veiem, però, i d'una manera clara, que l'ontologia aquí està irremeiablement al servei de les nostres conviccions morals. I el problema rau en el fons en les conviccions morals amb què ens volem identificar, o en quins canvis respecte a les identitats afectives i sexuals estem disposats a acceptar en el cas propi o en el cas dels altres. Però no anem tan de pressa, i considerem encara una altra vessant del nostre problema.

Les reflexions fins ara fetes no podrien acabar aquí: estarien incompletes, perquè tot i haver parlat de l'adopció de nens per part d'homosexuals, tanmateix ho hem fet quasi genèricament, quan, de fet, no sembla ser la mateixa resistència la que manifesten el seus detractors davant del cas d'una parella de gais que en el cas d'una parella de lesbianes. Efectivament, aquells que no accepten que els homosexuals puguin adoptar nens centren el seu discurs o els seus arguments en els cas de les parelles de gais: com si la situació fos menys greu en el cas de lesbianes, com si el suposat dany que suposadament s'infringeix al nen fos menor en el cas de parelles de lesbianes, o com si amb les parelles de lesbianes el problema no és produït. I em sembla que aquí no hi ha cap casualitat. El motiu

sembla ser el següent: hom suposa que si el nen té dues mares o una dona que fa de mare i una dona que fa de pare, el nen encara podrà sortir-se'n, encara podrà ser en el futur un home normal, és a dir, que li agradaran les senyores... I quelcom semblant passaria en el cas de les nenes, no ja dels nens, que serien adoptades per dues lesbianes: tampoc aquí sembla que hi hagi un greu problema.

Però, per què aquestes asimetries? Per què hi ha situacions que són vistes com a més perilloses per als nens que altres? Bé, d'una banda, hi hauria una diferència que podria explicar alguna cosa: és el fet que, ara per ara, l'homosexualitat femenina és més discreta i, així, socialment més invisible que la masculina. Ara bé, aquesta explicació és insuficient, perquè vindria a dir-nos que la societat masclista està més disposada a acceptar el lesbianisme i les famílies de parelles de lesbianes perquè passen més desapercebudes. I això, podent ser l'explicació de certa hipocresia social, no explicaria les asimetries esmentades.

La raó, per contra, crec que cal buscar-la en les profunditats del masclisme. A parer meu, l'explicació rau en el fet que hom suposa que les dones no tenen sexualitat real i pròpia o, si es vol, que la seva sexualitat consisteix únicament a ser cobertes per un mascle. En altres paraules: que la sexualitat només la té el mascle. Aquesta tendència, que seria una variació del ja antic tema que les dones no tenen ànima o personalitat, és quelcom que podem veure fins i tot confirmada, d'una manera paral·lela, en el fet que en el món de la pornografia el lesbianisme sempre sol estar al servei de la sexualitat dels homes heterossexuals, cosa que, com caldria esperar, no passa amb l'homosexualitat masculina.

D'aquesta manera, seria la suposada absència de sexualitat real i pròpia de les dones, siguin lesbianes o no, allò que explicaria per què l'adopció en aquest cas no és sentida d'una manera tan problemàtica com en el cas de parelles de gais. En el nostre inconscient col·lectiu és aquesta darrera possibilitat –la possibilitat de dos homes estimant-se i criant un fill– la que se'ns presenta sempre com una cosa perillosa, o aberrant, o fastigosa. Per contra, dues dones estimant-se i criant un fill o una filla sembla quelcom més innocent, no per bondat intrínseca de les dones, sinó per innocuïtat. Quin mal podrien provocar! Què hi ha de pervers quan dues dones ballen agafades en una festa, o van al lavabo juntes, o caminen pel carrer agafades del braç? Sembla un joc intranscendent.

I per acabar –aquest serà l'últim *round* del combat– tornem de nou al problema de les identitats. Adés dèiem que l'enemic de la possibilitat que les parelles d'homosexuals adoptin nens considerava aquesta opció com a inacceptable pel dany que podria patir la identitat afectiva i sexual dels nens, o perquè, en augmentar el nombre d'homosexuals, les identitats afectives i sexuals de les poblacions també podrien arribar a alterar-se. Doncs bé, potser aquest canvi en les identitats és l'arrel del problema: el temor a perdre les nostres identitats actuals, identitats ja de per si prou fràgils. Tal vegada tota la resistència a la possibilitat que les parelles d'homosexuals adoptin nens no tingui altre motiu que la sensació, fundada, que el món com a tal i com l'hem heretat –tipus de famílies, tipus d'identitats personals i sexuals, etc. – trontolla o pot esmicolar-se als nostres peus.

Tanmateix, aquesta sensació, aquest vertigen, tot i ser reals, caldrà dominar-los,

perquè: on està escrit que la moral que van generar les societats del passat amb els seus problemes per tal de prosperar demogràficament hauria de continuar sent vàlida per a formes de vida tan radicalment allunyades, com són ja les nostres, on la reproducció està totalment quedant deslligada de la pràctica sexual? Segurament, la negativa a acceptar que dos individus del mateix sexe, en sentit genètic, puguin formar una família té també aquest fonament. Avui, però, les coses van canviant radicalment, i no cal ja assegurar draconianament, i sobretot en contra de la voluntat i la identitat dels individus, l'èxit demogràfic. De fet, i tenint en compte el desenvolupament tecnològic actual, ni tan sols un món on els gais i les lesbianes fossin la majoria, cosa que no passa de ser una possibilitat teòrica, no tindria per què posar en perill el futur de l'espècie humana, si és que això ens ha de preocupar.

Tanmateix, no ens quedem únicament amb aquest argument basat en el progrés –o, millor, en el canvis– que ha experimentat la societat humana: hi hauria un altre argument relacionat amb els beneficis intrínsecs de la diversitat que cal sempre presentar en les nostres discussions sobre les identitats, a saber, que la diversitat és més bona que la uniformitat. Cal, però, que entenguem bé el pes d'aquest argument. No es tracta d'afirmar que un món divers és millor que un món uniforme: dir això seria afirmar no sols quelcom indemostrable –per què hauria de ser millor un món així?–, sinó a més a més quelcom que no encerta l'objectiu que voldríem defensar. Per explicar-ho, considerem també el cas de la diversitat cultural, lingüística o nacional.

Sovint es diu que la preferència per la diversitat cultural, lingüística o nacional

està acreditada quasi biològicament perquè un món així de divers serà un món més ric i, a la llarga, més potent, açò és, més capaç de trobar solucions als problemes que als éssers humans se'ls plantegen. De fet, no és el cas que la mateixa evolució i selecció natural de les espècies depèn justament de la diversitat natural? Bé, crec que aquest és un argument dolent pel que fa a la diversitat dins del que és el món humà, ja que en cap moment podrem demostrar que en el món humà és preferible, o fins i tot més divertida, la diversitat que la monòtona uniformitat. No, l'argumentació ha de ser un altra, una argumentació allunyada d'aquest biologicisme.

Efectivament, el problema és que la diversitat –tant la diversitat cultural, lingüística o nacional, com la diversitat sexual– és benèfica per a la identitat pròpia i el respecte mutu. Hom podria dir que només en la mesura que veig que el altres no són com jo –no parlen el meu llenguatge o

tenen preferències sexuals dispars a les meves–, puc començar a entendre la persona que sóc jo i, així, la meva identitat cultural, lingüística o nacional, i també, és clar, la meva identitat sexual. En altres paraules: són les identitats dels altres, en tant que són distintes a la meva, allò que permet que em reconegui com sóc, que pugui qüestionar-me la meva identitat i que pugui a més desenvolupar estratègies de reconeixement dels drets dels altres a ser com són. Doncs bé, justament això seria el que tem o nega qui no vol que els homosexuals puguin adoptar nens: haver de reconèixer la identitat sexual dels altres o, millor, haver de reconèixer que els altres tenen dret a tenir la identitat sexual que tenen; també, haver de qüestionar-se si cal, amb el neguit o els canvis que això pugui implicar, la pròpia identitat sexual o emocional. O almenys reconèixer la seva precarietat metafísica. ▢